

המקור למצוות השבת אבידה

"כי תפגע שור איבך או חמורו תעה השב תשיבנו לו" [שמות כ"ג, ד].

"לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך. ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו. וכן תעשה לחמורו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם" [דברים כ"ב, א-ג].

עבודה

1. כיצד אתה לומד מהפסוקים הללו שאנו עוסקים ב"השבת אבידה" [צטט מהפסוקים]?
2. ציין את כל הדוגמאות לאבידות המופיעות בפסוקים מספר דברים?
3. מהו האיסור המוזכר בפסוקים הללו?
4. מה פירוש "אחיך"?
5. מה צריך לעשות אדם המוצא אבידה?
6. אם אינך יודע מיהו המאבד, מה עליך לעשות?
7. הסבר את הפסוק: "ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו"!
8. כיצד לדעתך ניתן להחזיר אבידה?
9. לפי ההלכה, חייב אדם לטפל ולהשיב גם אבידה של השונא שלו! ציין מן הפסוקים את המילים המלמדות הלכה זו!
10. לפי ההלכה, "אבידת גוי - מותרת!" ציין מן הפסוקים את המילים המלמדות הלכה זו!
11. לפניך מושגים ופירושים, מתח קו בין המושג לפירוש המתאים:

* מאבד תקוה לקבל את החפץ בחזרה.	* אבידה
* לעשות עצמו כמי שאינו רואה את האבידה.	* השבה
* חפץ שבעליו אינם יודעים היכן הוא.	* הכרזה
* חפץ שאין לו בעלים.	* יאוש
* שינוי בולט בחפץ.	* הפקר
* להודיע ברבים על המציאה.	* להתעלם
* החזרת החפץ לבעליו.	* סימן

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז?

[בבא מציעא פרק ב' משנה א' דף כ"א עמוד א']

אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז? אלו מציאות שלו: מצא פירות מפוזרין, מעות מפוזרות, כריכות ברשות הרבים, ועגולי דבילה, ככרות של נחתום, מחרוזות של דגים, וחתיכות של בשר, וגיזי צמר הלקוחין ממדינתן, ואניצי פשתן, ולשונות של ארגמן - הרי אלו שלו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: כל שיש בו שינוי חייב להכריז. כיצד? מצא עגול ובתוכו חרס, ככר ובתוכו מעות. רבי שמעון בן אלעזר אומר: כל כלי אנפוריא אין חייב להכריז.

המשנה מונה מספר דוגמאות, שבהם המוצא רשאי לקחת את האבידה שמצא לעצמו, ואינו חייב להכריז (לדעת רבי מאיר):

פירות מפוזרים: אין סימן בפירות או בצורה שהם מונחים, לכן בודאי שהבעלים התיאשו מהם, שהרי אינם יכולים להוכיח את בעלותם על הפירות בלי סימנים.
מעות מפוזרות: גם כאן אין הבעלים יכולים להוכיח בעלות, שהרי כל המטבעות דומות זו לזו.

כריכות ברשות הרבים: עומרים קטנים של תבואה, הואיל והן נמצאות במקום שרבים עוברים שם, ואפילו אם היה עליהם סימן או קשר מיוחד בודאי נדרסו על ידי העוברים ושבים, לכן יש להניח שהבעלים התיאשו ואיבדו כל תקוה לקבל אותם חזרה.

עגולי דבילה: תאנים מיובשות שכבשו אותם בצורת עיגול, וזו היתה הצורה הרגילה באותם ימים.

ככרות של נחתום: ככרות לחם שנאפו על ידי אופה במאפיה, כולם דומים ואין בהם סימן. לעומת זאת, לחם שנאפה בבית, יש בו סימן וחייב להכריז.

מחרוזות של דגים: דגים החרוזים על חוטים. באותה תקופה כל הדייגים היו נוהגים להכין מחרוזות עם מספר זהה של דגים.

חתיכות של בשר: הקצבים היו חותכים את הבשר בחתיכות שוות ובצורה אחידה. גיזי צמר הלקוחין ממדינתן: חבילות של צמר שנגזזו מהצאן, והם עדיין בצורתם הגולמית, וטרם עברו תהליך של עיבוד וצביעה. כל החבילות האלה דומות בצורתן ובמשקלם. אולם לאחר עיבוד וצביעה, יש בהם סימן וחייב להכריז.

אניצי פשתן: חבילות של סיבי פשתן. גם אלה היו נקשרות בצורה ובגודל אחיד. **לשונות של ארגמן:** חוטי צמר סרוק הצבועים בצבע אדום.

במשנה ארבעה חלקים:

- א. שאלה
- ב. מציאות השייכות למוצא לדעת רבי מאיר.
- ג. דעת רבי יהודה בדין אדם המוצא דבר שיש בו שינוי.
- ד. דעת רבי שמעון בן אלעזר בדין כלי אנפוריא.

עבודה

1. פרש את המילים הבאות:
[א] כריכות [ב] עגולי דבילה [ג] נחתום [ד] גיזי צמר הלקוחין ממדינתן [ה] אניצי פשתן [ו] לשונות של ארגמן [ז] כלי אנפוריא (עיין ב"מ דף כ"ג עמוד ב')
רבי מאיר מביא דוגמאות למציאות שהדין בהם הוא ...
2. מדוע לדעת רבי מאיר בכל הדוגמאות הדין "הרי אלו שלו" (העזר ברש"י ד"ה "מעות מפוזרות")?
3. מדוע מדגישה המשנה: "פירות מפוזרין", "מעות מפוזרות"?
4. המשנה אומרת: "אלו מציאות שלו ... כריכות ברשות הרבים", הסבר מדוע מציינת המשנה את מקום מציאת הכריכות (העזר ברש"י ד"ה "ברשות הרבים")?
5. המשנה אומרת: "אלו מציאות שלו ... ככרות של נחתום", הסבר מדוע מציינת המשנה שככרות אלה נאפו אצל נחתום (העזר ברש"י ד"ה "של נחתום")?
6. מה הדין אם מצא אדם גלילי צמר של חברת "פולגת"? (העזר ברש"י ד"ה "ממדינתן")?
7. [א] העתק את דברי רבי שמעון בן אלעזר!
[ב] הגמרא אומרת ש"כלי אנפוריא" הם: "כלים חדשים שלא שבעתן העין" (דף כ"ג ע"ב).
ורש"י מפרש את המילה "אנפוריא": "אין פה ראייה".
על פי פירוש רש"י, חלק את המילה "אנפוריא" לשלושה חלקים!
[ג] פרש את המושג "כלי אנפוריא"!
8. לפניך שתי דוגמאות שעל פי ההלכה, אין בהם סימן!
(1) עט חדש בצבע כחול. (2) מחברת חשבון 40 דף.
[א] מהי הסיבה, לדעתך, שאבידות אלה נחשבות ללא סימן?
[ב] מצא ברש"י בד"ה "מעות מפוזרות" רמז לטעם זה!

10. כתוב בלשון המשנה!

[א] עומרים של שיבולים

[ב] לחם שנאפה על ידי אופה

[ג] כלים חדשים

[ד] חתיכות צמר לא מעובדים

[ה] חתיכות צמר בצבע אדום

[ו] סיבים של פשתן

[ז] תאנים יבשות הדבוקות זו לזו בצורה עגולה

11. לפניך רשימת מציאות, כתוב מה הדין בכל מקרה ומה הסיבה לכך!

הסיבה	הדין	
		עוגה שנאפתה בבית
		כסף בארנק
		מטבע של שקל
		תפוח
		פירות בסל
		סרגל ישן ומשומש
		מחק חדש

”מצא פירות מפוזרין. וכמה?
 אמר רבי יצחק: קב בארבע אמות.
 היכי דמי? אי דרך נפילה - אפילו טובא נמי, ואי דרך הינוח - אפילו
 בציר מהכי נמי לא!
 אמר רב עוקבא בר חמא: במכנשתא דבי דרי עסקינן: קב בארבע
 אמות דנפיש טרחייהו - לא טרח איניש ולא הדר אתי ושקיל להו,
 אפקורי מפקר להו. בציר מהכי - טרח והדר אתי ושקיל להו, ולא
 מפקר להו” [בבא מציעא כ”א ע”א].

עבודה

1. השלם את הטבלה!

המאבד חפץ	האם מתיאש?	האם מפקירו?	הדין
יש בו סימן			
אין בו סימן			

2. ”מצא פירות מפוזרין - וכמה?”

- על מי שואלת הגמרא שאלה זו?
- מהם שתי השאלות הכלולות במילה ”וכמה?”
- כיצד עונה רבי יצחק על כל אחת משאלות אלה?

3. כתוב ליד כל מקרה, מה הדין ומה הטעם.

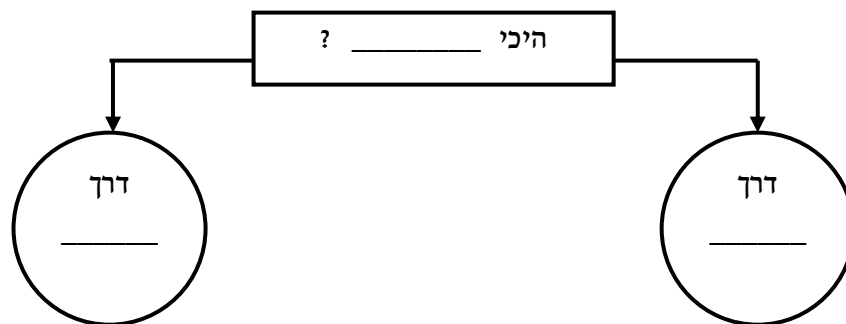
- קב בשלוש אמות
- קביים בארבע אמות
- קב בחמש אמות
- חצי קב בארבע אמות

4. השלם את הקטע הבא!

תשובת רב עוקבא בר חמא: "פירות מפוזרין" שבמשנה - עוסקים אנחנו לא בדרך _____
ולא בדרך _____ אלא בדרך _____!
ומדובר כאן בגרעיני _____ שהבעלים השאירו בשדה בשעת אסיפת ה- _____ על דעת
אחר כך _____ ולקחת.
ועל זה אמר רבי _____ שאם השאיר בשדה _____ גרעיני תבואה בשטח של
_____ אמות, הרי אלו שלו.
והטעם לכך הוא: כי יש בזה _____ גדול לאסוף ולכן הוא _____ אותם. אבל אם
היה הפיזור _____ פחות שאז _____ טורח, הרי שהבעלים יחזרו לקחת, ולכן הדין
יהיה _____ !

5. השלם את הקטע הבא על פי המילים שבמסגרת!

הגמרא מתקשה עדין בתשובת רבי _____

ואם הפירות _____ במקום זה
אז אפילו _____ מקב לא צריך
הדין להיות _____, כי הבעלים
עתידים _____ ולקחת.

אם הפירות _____ במקום זה אז
אפילו _____ מקב צריך להיות
הדין _____, כי הבעלים
מתייאשים, לפי שאין _____
בפירות.

אם כן מדוע אמר רבי יצחק דוקא _____ ?

קב, הא"ש (2), סימן, דמי, יצחק, נפילה, הונחו, פחות, נפלו, לחזור, יותר, הינוח

6. לפי רב עוקבא יוצא שישנם ג' דרכים באבידה, כתוב מה הדין בכל מצב, ונמק!

הטעם	הדין	דרך האבידה	
		דרך נפילה	
		דרך הינוח	
		קב ב-4 אמות	דרך השארה
		פחות מכך	

7. לפניך מילים וביאורן, מתח קו בין המילה ובין הביאור המתאים!

אדם *	היכי דמי *
עוסקים אנחנו *	אי *
איך דומה? איך מדובר? *	טובא *
לא טרח *	נמי *
בא *	בציר מהכי *
מפקיר אותם *	במכנשתא דבי דרי *
גם *	עסקינן *
ולוקח אותם *	דנפיש טרחייהו *
אם *	לא טרח *
ולא חוזר *	איניש *
פחות מכך *	ולא הדר *
יותר *	אתי *
שמרובה טרחתם *	ושקיל להו *
באסיפת הגרנות *	אפקורי מפקר להו *

”בעי רבי ירמיה :

חצי קב בשתי אמות מהו? קב בארבע אמות טעמא מאי - משום דנפיש טרחייהו, חצי קב בשתי אמות כיון דלא נפיש טרחייהו - לא מפקר להו. או דלמא: משום דלא חשיבי, וחצי קב בשתי אמות, כיון דלא חשיבי - מפקר להו.

קביים בשמונה אמות מהו? קב בארבע אמות טעמא מאי - משום דנפיש טרחייהו, וכל שכן קביים בשמונה אמות, כיון דנפישא טרחייהו טפי - מפקר להו. או דלמא: משום דלא חשיבי, וקביים בשמונה אמות כיון דחשיבי - לא מפקר להו.

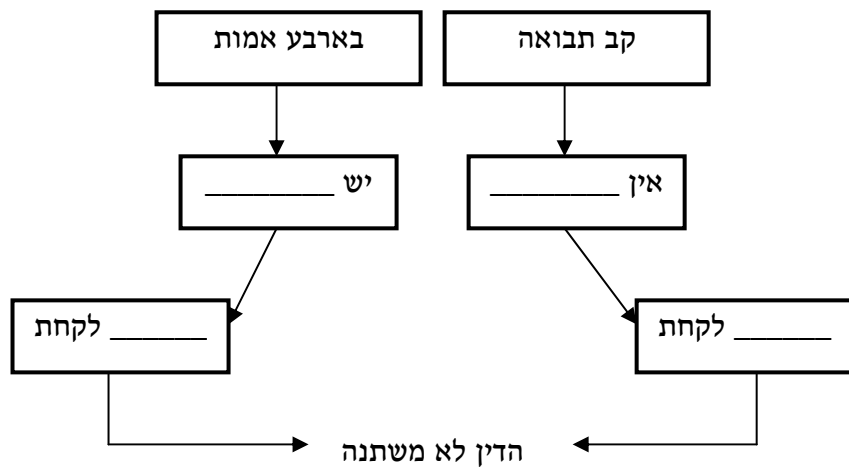
קב שומשמין בארבע אמות מהו? קב בארבע אמות טעמא מאי - משום דלא חשיבי, ושומשמין כיון דחשיבי - לא מפקר להו. או דלמא: משום דנפיש טרחייהו, וכל שכן שומשמין, כיון דנפיש טרחייהו טפי - מפקר להו.

קב תמרי בארבע אמות, קב רמוני בארבע אמות מהו? קב בארבע אמות טעמא מאי - משום דלא חשיבי, קב תמרי בארבע אמות, קב רמוני בארבע אמות נמי, כיון דלא חשיבי - מפקר להו. או דלמא: משום דנפישא טרחייהו, וקב תמרי בארבע אמות, וקב רמוני בארבע אמות, כיון דלא נפיש טרחייהו - לא מפקר להו, מאי? תיקו” [בבא מציעא כ”א ע”א].

1. השלם את הקטע הבא על פי המילים שבמסגרת!

בתירוץ: ”במכנשתא _____ עסקינן” – מתעוררת שאלה וממנה נובעות הבעיות של רבי _____ .
השאלה היא: מהי הסיבה העיקרית שבגללה מחליטים הבעלים _____ את התבואה שבגורן ולא לחזור?
אמנם בקב _____ בארבע אמות לא משנה מהי הסיבה ותמיד הדין יהיה _____ לקחת.

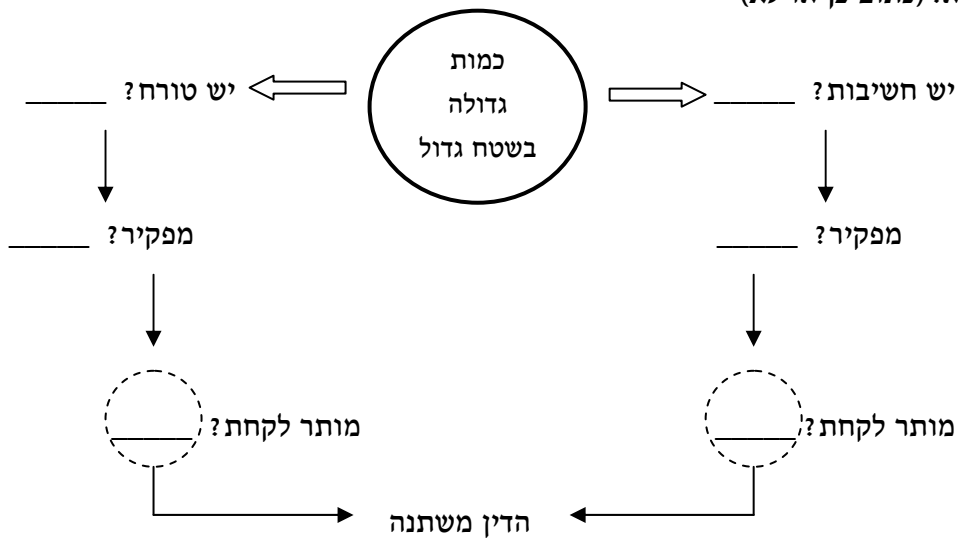
תבואה, חשיבות, דבי זרי, להפקיר, טורח, ירמיה, מותר (3)

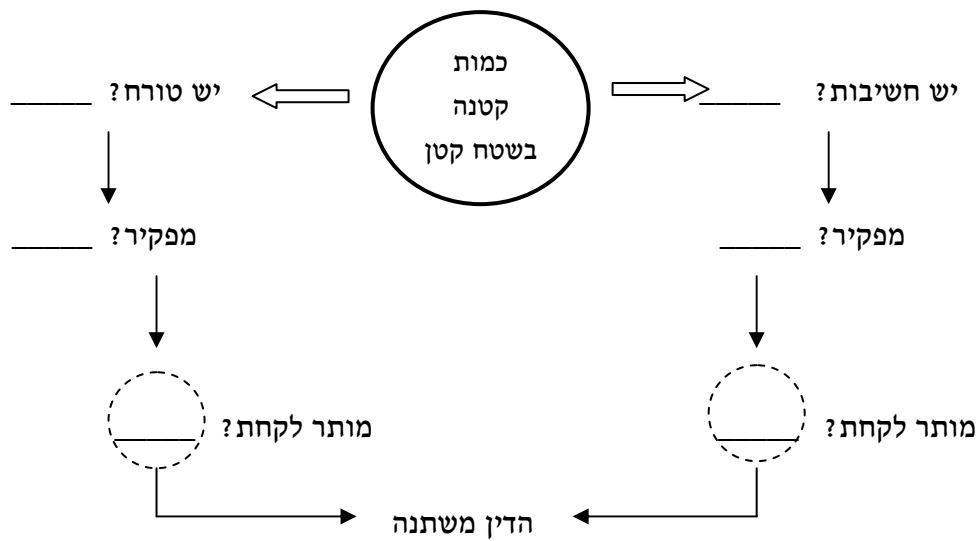

2. השלם את הקטע הבא!

ראינו שבקב בארבע אמות – הדין לא משתנה, אבל ייתכנו מקרים אחרים שהדין ישתנה, אם נאמר שהעיקר הוא ה _____ או ה _____ !

לדוגמא: (כתוב כן או לא)

3. השלם את הטבלה הבאה! (כתוב האם יש טורח וחשיבות, והאם מותר לקחת)

המקרה	טורח	הדין	חשיבות	הדין
קב תבואה בארבע אמות				
חצי קב בשתי אמות				
קביים בשמונה אמות				
קב שומשומין בארבע אמות				
קב תמרי ורימוני בארבע אמות				

4. כתוב בלשון הגמרא!

אולי, שמא - _____ מה הסיבה/הטעם? _____
 שואל - _____ תעמוד (השאלה ללא תשובה) - _____

בצנין ארבע הבציות שהצלה רבי ירמיה ולא
 נמצא להם פתרון באמרא. פוסק השולחן
 צרוק בחושן משפט הלכות אבידה ומציאה סי'
 ר"ס הלכה ז': "כל אלו ספקי, לפיכך לא
 יטל, ואם נטל אינו חייב להכריז."